

SVEĆENIK — POKORNIK I ISPOVJEDNIK*

Dr. Marin SRAKIC

U mnogim traktatima ili studijama o sakramentu ispovijedi susrećemo svima poznatu tvrdnju da ispovjednička i ispovjedna praksa prolazi kroz tešku krizu. Vjernici nam se sve manje i sve lošije ispovijedaju. Ne ispovijedaju se opravdavajući to najrazličitijim razlozima, od *povijesnih*, pozivajući se na praksu prve Crkve koja do VIII. stoljeća nije poznavala ovakav oblik ispovijedanja, preko *teoloških* i *biblijskih*, dokazujući da ni Krist ni apostoli nisu tražili »aurikularnu« ispovijed, do *psiholoških*, iz naravi suvremena čovjeka koji, ponosan, nerado pristupa ispovijedi.¹ A od onih koji se ispovijedaju, *jedni* ovom činu pristupaju legalistički, jer je to naređeno, vodeći glavnu brigu o katalogu i točnom broju grijeha; *drugi* u ispovijedi traže i nalaze besplatne terapijske psihološko-psihoanalitičke usluge u svojim unutrašnjim tjeskobama, kompleksima i traumama; *treći*, naglašavajući socijalni vid grijeha, oduševljeno pozdravljaju »pokornička bogoslužja«, čak i na štetu pojedinačne ispovijedi.² A sve te poteškoće, u još težem obliku, proživljavamo mi svećenici.

U tom previranju crkveni dokumenti prije, za vrijeme i poslije Koncila neprestano naglašavaju vrijednost i ulogu sakramenta pokore (ispovijedi ili pomirenja, već kako se kome sviđi), posebno u svećeničkom i redovničkom životu. Što god tko mislio ili rekao o ovom sakramentu, mora ipak pošteno priznati da je ispovijed, unatoč nekim zastranama, kroz zadnja tri-četiri stoljeća mnogim pojedincima i zajednicama pomogla u duhovnom rastu. Nisu je bez razloga nazvali »kovačnicom svetosti«. Da bi u ovom previranju i reformi sretno prebrodila krizu, kao što ju je prebrodila nekoliko puta kroz povijest, moramo prije drugih mi svećenici zauzeti ispravan stav polazeći od evanđeoskih izvora i osluškujući znakove vremena, i to ne samo kao ispovjednici nego još više kao pokornici koji u njoj nalaze dinamizam za svoju svećeničku službu i život.

Problematika je s tog područja obilna i nemamo namjere obraditi sve vidove. Kako bismo što bolje shvatili ulogu i značenje ispovijedi, iznijeli smo nekoliko misli o dinamičnoj viziji kršćanskog života. U dru-

* Predavanje održano na Trećem tečaju svećeničke duhovnosti u Subotici 1975.

¹ *L'Évangélisation du monde contemporain* (Extraits d'une enquête de Clair Foyer), Paris, str. 11-17.

² J. PATINOT, *Réflexions sur le sacrement de pénitence*, u *Prêtre et Apôtre* 53(1971) 51.

gom smo dijelu pokušali osvjetliti motivacije ispovijedi, posebno česte ispovijedi, u svećenikovu životu, a na kraju smo kratko prikazali službu svećenika — ispovjednika.

I. KRŠĆANSKI MORALNI ŽIVOT KAO RAST PREMA PUNINI U KRISTU

1. Biblijsko-teološka postavka

Suvremena moralna teologija — temeljeći svoje postavke na Sv. pismu — smatra zakon *rasta, napretka i odgovora* jednim od temeljnih vidova kršćanskog moralnog života. Iako kroz cijelo Sv. pismo susrećemo ideju »rasta« i »savršenstva«,³ nju posebno osvjetljuje i konkretizira sv. Pavao u svojim spisima. On razlikuje savršene, odrasle kršćane od nezrelih, prave duhovne djece; od ovih traži da izađu, nadiđu svoju nezrelost i postanu zreli u Kristu. Prema svakoj kategoriji Pavao postupava kako njoj odgovara, kako bi ga bolje shvatila u njegovu navještaju Evanđelja: Korinćanima ne govori »kao duhovnim ljudima, nego kao djeci u Kristu«. »Hranio sam vas mlijekom a ne tvrdim jelom, jer ga niste mogli još podnositi ... a ni sada jer ste još tjelesni. Zar niste tjelesni, to jest zar ne živite čisto po ljudsku, kad među vama postoji zavist i svađa?« (1 Kor 3, 1—3). Kasnije ih poziva da postanu odrasli u prosuđivanju (14,20). Efežane potiče da ne budu više »malodobni, igračka valova, okolo tjerani svakim vjetrom nauke u ljudskoj prijevarnoj igri ...« (4,14).

Apostol češće donosi prikaz te »odrasle dobi«, a sve sažima u rečenicu: »Zaodjenite se u ljubav, koja je veza savršene skladnosti!« (Kol 3,14); ljubav je karizma koja nadilazi sve, a ostvaruje se u susretu s braćom (1 Kor 13). Dakle, zrelost i savršenstvo ne sastoje se u osobnom uljepšavanju nego u sposobnosti predati se braći i tako konkretno pokazati ljubav prema Ocu i u konkretnom životu ostvarivati jedinstvo s Kristom. Kršćanin mora rasti ne odvojeno od drugih, već u crkvenoj zajednici u kojoj je ugrađen kao živi kamen: istodobno dok on raste za spasenje, gradi se duhovna kuća — Crkva (1 Pt 2,2—5).⁴ Ljubav i predanje bližnjemu jest činitelj i pokazatelj savršenstva. Biti savršen pretpostavlja svladavanje podijeljenosti koja dolazi od ljubomore i napetosti, pretpostavlja da ne bude prevrtljivosti prema svakom vjetru nauke (Ef 4,14). Ali ako kršćanin i dođe do stupnja zrelosti u kojem prevladavaju djela duha (Gal 5,22—23), Pavlu je ipak jasno da se na ovom svijetu cilj ne postiže potpuno (Fil 3,2). Kristovi učenici moraju uvijek rasti i napredovati u spoznaji i ljubavi, pa i onda kad pripadaju kategoriji izgrađenih kršćana.⁵

Premda je istinito da je preobražaj moralnog vladanja djelo poticaja Kristove milosti, Pavao potiče na osobno zalaganje suradnjom i odgovorom. Zbog nedostatka tog zalaganja kršćani ostaju djeca!

³ X. LEON-DUFOUR, *Rječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1969, str. 1144—1147; 1082—1084.

⁴ G. PIANAZZI, *La vita morale cristiana come cammino nel concreto della vita verso la pienezza in Cristo, uValore e attualità del sacramento della penitenza* (a cura da G. PIANAZZI e ACHILLE M. TRIACCA), PAS-Verlag, Roma 1972, str. 150—151.

⁵ X. LEON-DUFOUR, *nav. dj.*, str. 1082.

⁶ ISTI, *nav. dj.*, str. 1146.

Tako su kršćanski život shvaćali i veliki crkveni pisci i teolozi. Npr. sv. Toma je opisao vježbanje u kršćanskim krepostima kao hod u povratku k Ocu. Za sv. Franju Saleškog više stanje savršenog kršćanskog života je cilj koji je pristupačan svim kategorijama osoba. Slično je i II. vatikanski koncil, pozivajući sve vjernike — bez obzira kojem staležu ili stupnju pripadali — na zalaganje u konstruktivnom i uzvišenom životu, obnovio pravi pojam kršćanskog moralnog života, koji se ne sastoji samo, niti prvenstveno, u obdržavanju normi ili čuvanju od grijeha (usp. LG 39—42).

2. Sakramenat pokore u službi rasta prema punini u Kristu

Takvo shvaćanje kršćanskog moralnog života, kao pozitivnog zalaganja u dobru, omogućuje nam da shvatimo raznoliki unutarnji dinamizam kršćanina koji on nalazi u sakramentu pokore. Zajedno sa sv. Pavlom priznajemo i ispovijedamo uzvišenu ulogu milosti, no ovdje želimo prvenstveno promotriti ljudsku komponentu složenog dinamizma preobražaja koji u pokorniku potiče sakramenat pokore.

Središnji čin i događaj jest *metanoja*, »nutarnja promjena svega čovjeka. Čovjek počinje misliti, suditi i uređivati svoj život potaknut onom Božjom svetošću i ljubavlju koja nam se u posljednje vrijeme očitovala i u punini udijelila u Sinu . . . Obraćanje mora iznutra zahvatiti čovjeka da ga iz dana u dan sve dublje prosvjetljuje i sve više suoslikuje Kristu«. ⁷ Obraćanje i pokora sačinjavaju dio puta koji čovjek nužno mora proći da bi ušao u zajedništvo s Bogom. Grijeh i pokora jesu korelativni pojmovi: malo po malo produbljujemo pojam grijeha ako sve više usavršavamo pojam pokore, i obratno. ⁸ Moralni život, gledan kao napredak prema trajnoj sposobnosti ljubiti i činiti dobro, baš tu nalazi odličnu točku ucjepljenja. Sakramenat pokore izvanredno je prikladan ambijent za izgradnju kršćanske moralne osobnosti.

Neosporna je činjenica da ovaj sakramenat oprašta aktualni grijeh, ali je on isto tako silno sredstvo zalaganja krštenika u suradnji s milošću pri izgradnji ili obnovi vlastite osobnosti. Da bi to ostvario, svatko mora odlučiti ne ostati onakav kakav jest, odlučiti na konkretan način što bolje odgovoriti na Očev poziv.

Uvjereni smo da promatranje moralnog života kao zalaganja u rastu prema sposobnosti ljubiti i činiti dobro pruža velike mogućnosti promjene i usavršavanja pokorničkog dinamizma koji krštenik ostvaruje u pristupu sakramentu pokore. Statičko shvaćanje moralnog života, kojemu je cilj obdržavati kakvu normu ili ne griješiti teško, općenito gledaj ispovijed u vidu opraštanja grijeha — što je uvijek velika i vrijedna stvar — dok dinamična vizija, koja polazi od svijesti poziva i rasta, pruža mogućnost znatnih obogaćenja u praksi sakramenta pokore. Ako promijenimo način shvaćanja o zalaganju u životu, mijenjamo nužno i postavku sakramentalno-pokorničkog zalaganja. Naravno, potrebno je odlučno željeti preurediti vlastiti život u njegovoj složenosti, a ne samo tražiti neki nedostatak. Nije dovoljno shvatiti da smo Očevu ljubav pro-

⁷ RIMSKI OBREDNIK: RED POKORE, Obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog sabora II. vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1975., br. 6a.

⁸ G. CARRARO, *Euntes docete*, Verona 1972, str. 68.

igrali, da smo mnogo dobra propustili, nego treba reći: »Ustat ću i poći Ocu ...«. U sakramentu pokore slavimo povratak u očinsku kuću. To svečano slavlje ljubavi ne slavi sam Bog sa svojim anđelima i s Crkvom, nego Bog rasipnom sinu, ponovno dajući pravo na ljubav, predlaže svoj blagdanski zakon ljubavi: i on sam, vrativši se živ, mora *koncelebrirati* svoj blagdan povratka.⁹ Kršćanski je život odgovor Ocu, a da on bude istinski i iskren, treba napustiti minimalistički mentalitet koji nastoji složiti vlastitu udobnost sa željom ne učiniti teški grijeh; u suprotnom slučaju i čest pristup sakramentu pokore postaje infantilna, beskoristan, jalov, čak i za nas koji shvaćamo njegovu teološku vrijednost. Minimalističko i infantilno shvaćanje kršćanskog života i uloge sakramenta pokore često se očituje i u načinu optuživanja u ispovijedi: napasti se nabrajaju kao grijesi, grijesi se iznose kao činjenice koje s pokornikom gotovo i nemaju veze, tu sve možemo susresti, samo ne onoga koji se ispovijeda.¹⁰

Osim ozbiljne kateheze o vrijednosti sakramenta pokore, potrebna je isto tako ozbiljna kateheza o važnosti osobnog, životnog zalaganja u konstruktivnom odgovoru Ocu po predanju braći. Pozvani smo razbijati minimalističku tradiciju, koja obuzeta jednostranim promatranjem izvanjskih normi ili idejom ne činiti teški grijeh vodi prema narcističkom doživljavanju pokore i tako malo po malo gasi svaki polet prema rastu u Kristu. Posao je dosta težak, ali svaki će pokušaj donijeti više ploda nego jalova jadikovka nad činjenicom da penitencijata imamo sve manje ili da se oni loše ispovijedaju. Najgore bi bilo zauzeti pasivan stav s kojim mnogi odgovorni prisustvuju napuštanju sakramenta pokore. Istina, dosta je toga u načinu ispovijedanja preživjelo, zastarjelo, osuđeno da nestane, no u toj situaciji bilo bi s naše strane ne samo nerazborito nego i nepošteno preputati da same stvari idu svojim tokom ili čak odvrćati vjernike od ispovijedi.

II. SVEĆENIKOVA ISPOVIJED

Ako kršćanski život općenito treba shvatiti i ostvarivati kao rast prema punini u Kristu, onda to posebno vrijedi za svećenikov život. Kristov poziv: »Budite savršeni kao što je savršeni Otac vaš nebeski« (Mt 5,48) posebno se odnosi na svećenike »jer oni — budući da se primanjem reda posvećuju Bogu na nov način — postaju živo oruđe Krista Vječnog Svećenika ...« (PO 12). Tu potrebu rasta i trajnog napretka opravdava svima nama poznata činjenica: grijeh je stvarnost našeg svećeničkog života. On je činjenica i trajna mogućnost: on je opasnost protiv koje se ne možemo zaštititi, u kojoj se možemo pouzdati samo u Božje milosrđe. Zajedno sa sv. Ivanom Apostolom moramo priznati: »Ako tvrdimo da grijeha nemamo, sami sebe varamo« (1 Iv 1,8). Ne potcjenjujemo li tu tvrdnju kad se tješimo misleći da se radi *samo o lakim grijesima*? Nisu li često i laki grijesi ozbiljna zapreka i našem životu i apostolatu?¹¹

⁹ B. HAERING, *De Conversione*, Cursus th. moralis systematicae, anno 1962/63, Roma, skriptata, str. 65.

¹⁰ Z. B., *Ispovijed kao sakrament duhovnog napretka*, u *Služba Božja* 6(1966) 213

¹¹ K. RAHNER, *Esercizi spirituali per il sacerdote*, *Iniziazione all' esistenza sacerdotale*, Queriniana, Brescia 1974, str. 45.

Upravo zbog činjenice naše grešnosti, i za nas svećenike kao i za sve ostale vjernike vrijedi opći crkveni zakon koji, u slučaju teškoga grijeha, naređuje da se ispovjedimo jedanput godišnje (Can. 906). Međutim, uz redovnike, redovnice i seminarce mi smo svećenici jedina kategorija vjernika kojoj je česta ispovijed ili ispovijed »iz pobožnosti« ne samo preporučena nego i naređena. I baš je na tom području situacija neobično teška i konfuzna. Danas sve češće čujemo da je besmisleno govoriti o nekoj »obvezi« »iz pobožnosti«. Nerijetko moramo priznati da se iza tih riječi krije okamenjena i povanjštinjena praksa, pretjerano povjerenje u juridizam, mentalitet koji nepravilno miješa pravo i moral. Možda je i to razlog da česta ispovijed u svećeničkom svijetu opada. Ipak, kao za uzvrat vidimo nove oblike koji svećenicima pomažu u duhovnom napretku i omogućuju čistiji i bogatiji susret s Bogom, kao što su: duhovne vježbe, rekolekcije, otvoreni duhovni razgovori između samih svećenika ili s laicima, nove metode ispita savjesti, novi oblici penitencijalne liturgije ili slične mogućnosti koje su, svakako, putovi prema dubljem i intenzivnijem duhovnom životu.

Znači li to da će ti »novi putovi« posve istisnuti čestu ispovijed koja je kroz nekoliko stoljeća bila prokušano sredstvo duhovnog rasta? Ili da drugačije postavimo pitanje: nije li prebrzo i pristrano česta ispovijed potisnuta u stranu među muzejske stvari? Neki su je i riječima i praksom iskarikirali, a ima li što lakše negoli otarasiti se iskarikirane ideje ili degenerirane i zakržljale prakse?! A da li ćemo doći do istih zaključaka ako pođemo na autentične izvore? Opseg novih dimenzija preporuča nam da prema baštini tradicionalnih formi zauzmemo ispravan i pozitivan stav. Moramo iskreno priznati da situaciju komplicira činjenica što je obveza ispovijedi iz pobožnosti koju nalaže Kanonsko pravo praktički još uvijek na snazi.¹²

1. Crkveni dokumenti o svećenikovoju ispovijedi

Osim Kodeksa i izjava II. vatikanskog koncila spominjemo samo nekoliko preporuka posljednjih papa: PIO X. sa žalošću ustvrđuje da ima svećenika koji, dok druge potiču da peru duševne ljage, sami ne pristupaju tom sakramentu po nekoliko mjeseci;¹³ PIO XII., spominjući

¹² ISTI, *Serviteurs du Christ, Réflexions sur le sacerdoce à l'heure actuelle*, Mame, Paris 1969, str. 219.

¹³ PIO X., *Haerent animo*, Poruka pape sv. Pija X. katoličkom svećenstvu od 4. kolovoza 1908. u zbirci *Pisma svećenstvu*. Priredio i izdao o. ANDEO CVITANOVIĆ, Zivogošće kod Makarske 1964., str. 23: »Dapače nehai i zanemarivanje samog sebe sve dotle pogoršava, da takvi zanemare i samu ispovijed, koju je Krist u svom neizmjernom milosrđu ustanovio kao najdjelotvorniju pomoć ljudskoj slabosti. Ne može se doduše zanijekati, a gorko se mora oplakivati da se ne baš rijetko događa, da onaj, koji druge odvraća od grijeha gromovitom silom svetog propovijedanja, da se sam grijeha ne boji i u grijesima otvrđuje; koji druge nagovara i potiče da duševne ljage bez oklijevanja i dužnom pokorom operu, a on sam to tako tromo obavlja i oklijeva, i za više mjeseci«.

¹⁴ PIO XII., *Menti nostrae*, Poruka pape Pija XII. o svetosti svećeničkog života, od 23. rujna 1950., ondje str. 81: »Neka se nikada ne dogodi, draga djeco, da bi se upravo djelatelj toga sakramenta pomirbe od njega ustezao. Crkva, kako vam je poznato, u ovoj stvari određuje: 'Ordinariji neka nastoje da svi klerici sakramentom pokore često brišu mrlje savjesti'. Premda smo Kristovi službenici, ipak smo slabi i bijedni. Kako ćemo se uspeti na oltar i baviti se svetim tajnama, ako nismo nastojali da se čim češće očistimo? Česta ispovijed omogućuje bolje poznavanje samoga sebe, povećava kršćansku poniznost, iskorjenjuje zle navike, ustuk je proti duhovnoj lije-

Kanon 125, iznosi koristi česte ispovijedi;¹⁴ a IVAN XXIII. naziva čestu ispovijed »pobožnom vježbom« koju svećenik ne bi smio propustiti.¹⁵

Najznačajniji je tekst Kanona 125 § 1: »*Ordinariji mjesta neka nastoje da svi klerici sakramentom pokore često brišu mrlje savjesti*«. — Kao što primjećujemo, Kodeks ne postavlja pitanje je li dotični u stanju milosti ili ne, a Kanon se ne odnosi izravno na svećenike nego na ordinarije, koji moraju voditi brigu da svećenici često pristupaju ovom sakramentu. O inicijativi pojedinog biskupa ovisi kako će to provoditi. Ova crkvena odredba nije točno odredila što to znači »često«: jedanput tjedno, jedanput ili dvaput u mjesecu? Teško je reći! Međutim, iz istovjetnosti ove zapovijedi s onom koja se u istom predmetu odnosi na redovnike i seminarce, izgleda da se, bar za ono vrijeme, radilo o tjednoj sakramentalnoj ispovijedi. Upustili bismo se u jalovu kazuistiku, iz koje bismo se teško izvukli, kad bismo htjeli analizirati u kojem momentu svećenik griješi ako ne ispuni odredbu kanona, zatim griješi li zbog neposlušnosti prema ordinariju ili zbog nemarnosti prema pozivu na svetost koju zahtijeva njegova služba. Još bi bilo teže kad bismo htjeli doći do zaključka griješi li pojedinac teško ili lako . . . U svakom slučaju, ovakva pitanja ne vode ničemu i ne koriste nikome.

U skladu s novim težnjama u moralnoj teologiji da se moral s obzirom na ispovijed, posebnu čestu, odijeli od prava, noviji crkveni dokumenti drugačije postavljaju pitanje. Temeljni tekst o ispovijedi svećenika nalazi se u Dekretu o službi i životu prezbitera »*Presbyterorum ordinis*«: »S Kristom Spasiteljem i Pastirom službenici sakramentalne milosti najtješnje se sjedinjuju plodonosnim primanjem sakramenata, napose u čestom činu sakramentalne pokore. Jer on, pripravljen dnevnim ispitivanjem savjesti, toliko pospješuje nužno obraćenje srca k ljubavi Oca milosrđa« (PO 18).

Za razliku od teksta Kanona 125 § 1, koji je formuliran u obliku odredbe i zakona, koncilski je tekst donesen u obliku *konstatacije*. Česta je ispovijed u svećeničkom životu moralni a ne pravni zahtjev, a ta se tvrdnja temelji na dubokom skladu koji postoji između cjelokupnog svećeničkog života i česte sakramentalne ispovijedi. Koncil nije ekskluzivan i ne želi tvrditi da cijeli svećenički život u svim slučajevima ovisi o čestoj ispovijedi. Njezina odsutnost ne bi odmah bila udarac cijelom svećeničkom životu u svakom slučaju i u svim okolnostima, kao što bi to možda neki na prečac zaključili. To bi zapravo značilo zanijekati tisućugodišnju praksu kojoj nije bila poznata »ispovijed iz pobožnosti«; i u prvom tisućljeću Crkva je imala dobrih i svetih svećenika i redovnika koji su drugim putem i sredstvima postizali onu svetost koja je u naše vrijeme povezana s praksom česte ispovijedi. Štoviše, poznata je povijesna činjenica da kroz

---

nosti i mlakosti, čisti savjest, jača volju i omogućuje spasonosno vodstvo duša i snagom se samog sakramenta povećava milost« (Enc. *Mystici Corporis*, AAS 1943, str. 235).

¹⁵ IVAN XXIII., »*Sacerdotii nostri primordia*«, Enciklika pape Ivana XXIII., prigodom stogodišnjice Ivana Krstitelja Marije Vianneyja od 1. kolovoza 1959. *Ondje*, str. 126: »Svećenici treba da se sjetе da je naš prethodnik Pio XII. 'gravissimis verbis' osudio zabludu onih koji omalovažavaju čestu ispovijed, jer da se radi samo o malim grijesima. — Papa je tada rekao: 'Da uzmožemo napredovati svaki dan na putu kreposti, toplo preporučujemo pobožnu vježbu česte sv. ispovijedi, kako ju je uvela Crkva po nadahnuću Duha Svetoga! Napokon, čvrsto se nadamo da će se svećenici prije ostalih vjernika i sami pridržavati kanonskih propisa, koji traže ispovijed u određeno vrijeme, jer je potrebna za njihovo posvećenje. Sa svim poštovanjem treba da se drže opomena koje je u tom pogledu mnogo puta i 'dolenti animo' Naš prethodnik na njih upravio«.

prvih pet-šest stoljeća *ni svećenici ni redovnici nisu mogli primiti sakramentalnu ispovijed*, o čemu postoji nekoliko pouzdanih dokumenata.¹⁶ Međutim, kao što ne bi bilo pametno pozivati se na praksu i dokumente koji su izražaj vremena kad je penitencijalna praksa bila u povojima, isto tako ne bi bilo ni pošteno ni ispravno pridijevati ispovijedi iz pobožnosti apsolutnu vrijednost. Iz cijelog konteksta vidimo da Koncil promatra ispovijed *kao vrednotu u cjelini života*, spojenu sa svagdašnjim ispitom sajesti i drugim sredstvima.¹⁷

2. Blagodati česte ispovijedi

Priručnici moralne i duhovne teologije obično navode tri razloga koji opravdavaju praksu česte ispovijedi: ona pospješuje duhovno vodstvo, oprašta lake grijeha i povećava milost.

a) Duhovno vodstvo

Moramo priznati da se duhovno vodstvo može vrlo dobro spojiti s čestom ispovijedi, posebno ako se obdržavaju upute ascetike, kao što je upozorenje na glavnu pogrešku, stvaranje i ostvarivanje odluke. Neki više vole ovakvo duhovno vodstvo zbog apsolutne tajnosti sakramenta. Ta uzajamna veza između ispovijedi i duhovnog vodstva ima prednost što duhovnom vodstvu daje obilježje sakramentalnog pristupa, a s druge strane sprečava da se sakramentalno oproštenje sroza na vanjsku formalnost. Međutim kao što nam iskustvo svjedoči, u mnogim slučajevima u samoj ispovijedi je teško postići pravo i potpuno duhovno vodstvo, pa je korisno ili čak potrebno prenijeti ga izvan ispovijedi. Zatim, ako na ispovijed gledamo jednostrano, samo sa stanovišta duhovnog vodstva, uvijek postoji opasnost da zanemarimo njezin sakramentalni karakter, odnosno da vanjskim preporukama ili čak naređenjima postignemo samo vanjski učinak. Ispovijed svesti na jednostavnu prigodu duhovnog vodstva povlači trostruku opasnost: da u ispovijedi zanemarimo ono sakramentalno, što joj je bitno; da je pretvorimo u psihološku ili psihoterapeutsku blagodat; da svećeniku ispovjedniku pretpostavimo svećenika stručnjaka, psihologa.

b) Oproštenje (lakih) grijeha

Daljnja blagodat koju pripisuju čestoj ispovijedi jest oproštenje lakih grijeha. Prije nego što donesemo konačni zaključak, sjetimo se temeljnih teoloških postavki. Znamo da čovjeku koji živi u milosti lake grijeha briše i samo nesavršeno pokajanje. Ispovijed »iz prošlosti« po sebi do-

¹⁶ Sv. SIRICIJE, Papa godine 385., u *Epistola ad Himerium Tarraconensem episcopum*, c. 14., piše: »Učinilo nam se korisnim odlučiti i slijedeće: kao što je zabranjeno bilo kojem kleriku podvrći se pokori, tako je, nakon pokore i pomirenja, zabranjeno bilo kojem pokorniku laiku, u bilo kojem času, pristupiti crkvenim častima« (PL 56, 561); — Sv. LEON VELIKI, papa, *Epistola 167, 2 (Ad Rusticum Narbonensem episcopum)*: »Protivno je običajima Crkve da zaređeni klerici, svećenici i dakoni mogu primiti lijek pokore za svoje grijeha s polaganjem ruku: to pravilo potječe, bez sumnje, od apostolske predaje, jer stoji pisano: 'Ako svećenik sagriješi, tko će zagovarati za njega?' (Lev 5). Klerici grešnici, da zasluže Božje milosrđe, moraju tražiti dopuštenje da se povuku u samoću; ondje će njihovo ispaštanje, ako bude adekvatno krivnji, biti prihvaćeno...«, u PL 54, 1203—1204; — KONCIL u EPAONU, godine 517., kan 3: »Oni koji su činili pokoru, ne mogu biti pripušteni kleričkom staležu«, u CCL 148 A, str. 25; kan. 22: »Ako jedan svećenik ili dakon učini smrtni grijeh, neka se skine sa službe i zatvori u samostan; kroz cijeli ostatak života ondje će primiti samo pričest«, u CCL 148 A, str. 29—30.

¹⁷ K. RAHNER, *Serviteurs du Christ*, str. 226—227.

nosi uvijek i u svakom slučaju sakramentalno oprostjenje lakih grijeha koji su već oprošteni pokajanjem, jer je bez njega nemoguće bilo kakvo oprostjenje, pa i u ispovijedi. Budući da ne postoji nikakva obveza takve ispovijedi, osim u Kan. 125 § 1, teško je shvatiti kako je možemo opravdati samo onim učinkom koji je uvijek i u svakom slučaju već dan i bez nje. Česta ispovijed predstavlja živo nastojanje za napredak u duhovnom životu i visok stupanj ljubavi prema Bogu. Ako to mišljenje usvojimo, ne možemo dokazati da je oprostjenje lakih grijeha osnovna svrha česte ispovijedi. Problem još uvijek ostaje.¹⁸ Povrh toga, lake grijehe oprašta ne samo pokajanje nego i svako nadnaravno očitovanje milosnog života: »*Nam venialia . . . multisque aliis remediis expiari possunt*«, kaže Tridentinum (DS 1680): uz »sakramente živih« spomenimo molitvu, pokoru, dobra djela . . .

c) Povećanje milosti

Slično možemo reći i za treći učinak: povećanje milosti. I njega možemo u duhovnom životu postići na najrazličitije načine, u prvom redu euharistijskim životom. Kao i svaki sakramenat, tako i ispovijed povećava milost, ali to nije vlastiti učinak ispovijedi, jer moramo priznati i drugoj praksi, sakramentalnoj ili ne, povećanje posvetne i postignuće djelatnih milosti. Dakle, ni ovaj razlog nije dovoljno uvjerljiv o potrebi i vrijednosti česte ispovijedi.¹⁹

d) Traženje dubljih razloga

Kad kažemo da spomenuti razlozi nisu dovoljno uvjerljivi, ne znači da im niječemu svaku vrijednost. Naprotiv, i pojedinačno i zajedno oni mogu nekoga potaknuti da često pristupa ispovijedi kako bi što brže i sigurnije napredovao u duhovnom životu. Međutim, u naše vrijeme, zbog izjava i mišljenja koja niječu često ispovijedi vrijednost, posebno zbog zastrana koje neki doživljavaju u svojoj pokorničkoj praksi, moramo zaći dublje u samu narav sakramenta i tu pronaći njegovo opravdanje. Da ne bismo otišli predaleko, smatram da će biti dovoljno sakramenat ispovijedi općenito, a česte posebno, promotriti u svjetlu temeljnog sakramenta: *krštenja*.

Da, izvorna motivacija ispovijedi općenito potječe od izražaja krštenja, tog radikalnog izbora i novog rođenja, odnosno pashalnog misterija koji treba sazrijevati, i nastojanja da se potpuno suobličimo s Kristom, da budemo raspoloživi djelovanju Duha Svetoga. Tako se, eto, nalazimo na onome što smo na početku rekli, na posebnoj sakramentalnoj i pashalnoj liniji, u perspektivi napretka, rasta, razvoja krsnog stanja.

Posebno je česta ispovijed navezana na krštenje. Krštenje nije zatvoren nego otvoren sakramenat, odnosno, ono je stvarnost novog života koja traži trajno zalaganje i predanje u kršćanskoj egzistenciji. Ono nije samo prvi sakramenat po kronologiji nego i konstitutivni sakramenat kršćanina, odnosno onaj koji temelji, usmjeruje i obilježuje cijeli život. To je smrt i uskrsnuće s Kristom, jednom zauvijek doživljeno, što na to ipak traži novi zamah i zalaganje krštenika, koji je svaki dan pozvan da omo-

¹⁸ K. RAHNER, *La penitenza della Chiesa*, Edizioni Paoline, 2. izd. Roma 1968, str. 135—136; — ISTI, *Serviteurs du Christ*, str. 235.

¹⁹ *Ondje*, str. 236.

gući kako bi u njemu umrle klice i povijesne forme grijeha, da bi se očitovala Kristova pashalna pobjeda, da bi se pojavio novi život. Sakramentalna pokora sačinjava posebno značajan i djelotvoran moment tog svagdašnjeg zalaganja, ona je vidljivo i sakramentalno posvećenje volje za obraćanjem. Ona nije obični čin poniznosti, nego ucjepljenje u Kristov pokornički duh, da postanemo dionici njegove pashalne pobjede. Kratko rečeno, to je nov način krsnog stanja u njegovu vidu *trajnog umiranja grijehu, da bismo postigli vitalnost i puninu života Uskrsloga*. Dobro bi bilo da ne zaboravimo tu dvostruku dimenziju, koja često ispovijedi daje dinamizam, da ne bi penitent bio uveden u neko stanje psihologizma i formalizma, čak i unutrašnjeg i personalističkog asketizma.

Nismo posvetili pažnju optužbi i oprostjenju lakih grijeha, njihovu unutrašnjem izvoru i izvanjskim očitovanjima s negativnim odjecima na bližnjega i kršćansku zajednicu (kao što se to ponekad događa, posebno s takozvanim glavnim pogreškama); na lake grijehe gledamo radije kao na »prigodu i poticaj« da postignemo stvarno i prisno suobličenje s Kristom i poučljivost prema djelovanjima Duha Svetoga. Ustrajanje na pomnoj optužbi lakih grijeha može se razvodniti u (narcističko) samopromatranje i dovesti do materijalnog ponavljanja obreda. To ne znači zanijekati važnost lakih grijeha, naprotiv, potrebno je potpuno otkriti njihovo značenje u kršćanskom i svećeničkom životu. Oni su očitovanja grešnog stanja u kojem se svatko od nas nalazi i iz kojeg se svatko mora nanovo podignuti. Grešnik nije samo onaj tko je odgovoran za teške negativne izbore, nego i onaj tko ne prihvaća vlastite odgovornosti, tko skrivi što nije postao sposoban izvršiti dobro, tko izgubi vidik moralnog poziva na uzvišene zahtjeve padajući u »podrazvijenost« kršćanskog života. Laki su grijesi dokaz tog stanja nemoći i inferiornosti s obzirom na krsni plan kršćanskog života. S druge strane ne smijemo se neodgovorno postaviti prema grijehu u kojem se nalazimo: a to uključuje vlastite grijehe, i one propuste (štoviše, posebno njih), i to uvijek u uskoj solidarnosti sa svim grijesima svijeta i sa svim grešnicima. Često pristupanje sakramentu očituje tako još jednom pokorničko stanje Crkve u jednom od njezinih sinova. U tom slučaju nije potrebno raspravljati jesu li grijesi već oprosteni i mogu li se laki grijesi i drugačije oprostiti: horizont se širi na cijelo čovječanstvo, iznad pojedinog penitenta i same Crkve. U stvari, svrha nije uvijek oprostjenje grijeha, nego suobličenje s Kristom i djelovanje Duha, odnosno napredovanje, savršenstvo kršćanskog života. Skidamo pogled s grijeha da bismo se usredotočili na Kristovu osobu: on je točka po kojoj se mjeri i uspoređuje. Dakle, učinak vlastit čestoj ispovijedi nije oprostjenje grijeha — što uvijek ostaje istinito — nego veće suobličenje s Uskrsim i što intimnije prihvaćanje dara njegova Duha, odnosno duhovna obnova života.

Istina, postoji opasnost od previše intimističkog shvaćanja. Na to nas upozorava i novi Red pokore: »A da bi ovaj spasovni sakrament u Kristovim vjernicima izvršio svoju djelotvornost, neophodno je da pusti korijene u njihov život te ih potiče da sve revnije služe Bogu i braći.«²⁰ U ovom tekstu odsijeva egzistencijalna i eklezijalna dimenzija. Autentičnost pokorničkoj praksi ne daje materijalno ponavljanje sakramenta ili osobni doprinos zalaganja, nego svagdašnji odjek, djelatna velikodušnost u

²⁰ RIMSKI OBREDNIK: RED POKORE, br. 7b.

odnosu prema Bogu i braći. Ako česta ispovijed ne dovede do prihvaćanja odgovornosti, ona gubi svoje opravdanje.

Konačno, na čestu ispovijed možemo primijeniti ono što Red pokore tvrdi o sakramentu pokore općenito: »Slavlje ovog sakramenta uvijek je čin kojim Crkva obznanjuje svoju vjeru, zahvaljuje Bogu na slobodi kojom nas je Krist oslobodio i sav svoj život prinosi kao duhovnu žrtvu na hvalu slave Božje, hiteći ususret Kristu.«²¹ Tko se često ispovijeda, izvršava opće svećeništvo krštenih, obavlja čin štovanja Boga zajedno s Crkvom: naviješta vjeru, zahvaljuje i hvali Boga za pashalni misterij Krista, kao duhovnu žrtvu prikazuje svoj život i približava se konačnom susretu s Kristom. I sakrament pokore je jedan bogoslovni čin, liturgijska radnja sa svim svojim značajkama. Daleko bila od nas intimistička i personalistička impostacija, kakav asketski, psihološki ili formalistički čin koji se pripisuje često ispovijedi.²²

Još se kratko zadržimo na društvenom značenju česte ispovijedi, naime, ako joj pristupimo s teološkog stanovišta, ona gubi posve privatno i subjektivno obilježje koje joj mnogi pripisuju.²³ Možemo stvar osvijetliti i s liturgijsko-eklezijalnog stanovišta, koje promatra Crkvu kao vidljivo mistično Tijelo Kristovo. Bez sumnje, čovjek s lakim grijesima ostaje u Tijelu kao živi član, ali svaki laki grijeh, pogotovo ako ga čini službeni predstavnik kao što je svećenik, u pravom je smislu nabor i ljaga na licu Kristove Zaručnice, Crkve. Kad trpi jedan ud, kaže Apostol, s njim trpe svi udovi (1 Kor 12,26). Tako sam laki grijeh predstavlja duhovnu štetu, nepravdu načinjenu cijelom Kristovu Tijelu. Svaki grijeh, i onaj učinjen u najvećoj skrovitosti, ima društveno-eklezijalne posljedice, jer čovjek na temelju svojih intimnih misli stvara mentalitet, stavove, podržava težnje i moralnu slabost koji se odražavaju u njegovim djelima. Nadašve to vrijedi za život u Crkvi, jer pojedinac ne boreći se protiv grijeha propušta dobro koje bi mogao učiniti na temelju karizmatičke milosti.²⁴ Tko bi mogao nabrojiti svu onu štetu koju su prouzročili naši tzv. »mali« svećenički grijesi, a nazivamo ih ljubav prema ugodnosti, egoizam, naprasitost, klerička samodostatnost, lijenost, komotnost, hladnoća, i sve ostalo što u našem svećeničkom životu ide na živce našim vjernicima? U tajni sakramenta pokore Kristova Zaručnica i snaga njezina sjedinjenja s Njime intervenira sa svom svojom moći za svećenika kojega pogreške ometaju da bude ono što bi morao biti za Kristovo Tijelo. Gledana s tog stanovišta, česta ispovijed nije samo čisti izražaj ljubavi prema Bogu: ona je i posebni oblik sakramentalnog karaktera *ljubavi prema bližnjemu*, a kad se radi o nama svećenicima, posebni način prihvaćanja u Crkvi apostolske odgovornosti koju nam nameće svećeništvo (usp. LG 11, PO 5).²⁵

Pastoralna nas služba poziva da na neki način nadidemo ili priкриjemo vlastitu nesavršenost koja bi mogla biti zapreka sjaju evanđelja i milosti. Svjesni smo da predstavljamo ne samo sebe nego i zajednicu kojoj smo postavljeni, ali kao što se i drugima može dogoditi da igraju dvostruku ulogu, tako se to dešava i nama svećenicima; a u nas je taj dualizam to

²¹ Ondje, br. 7 b.

²² R. FALSINI, *Il sacramento della riconciliazione*, Edizioni del Franciscanum, Brescia—Milano 1975, str. 97—102.

²³ Opširnije o eklezijalnom aspektu sakramenta pokore vidi u članku M. VALKOVIĆ, *Aspetto ecclesiale del sacramento della penitenza*, u *Studia Moralia* 5(1967) str. 201—214.

²⁴ J. FUCHS, *Theologia moralis generalis, Pars altera, ad usum auditorum*, Romae 1967/68, str. 123—124.

²⁵ K. RAHNER, *Serviteurs du Christ*, str. 239.

gori što je objekt naše uloge i službe istovjetan s našim mislima i najintimnijim željama. Neskladom između apostolske djelatnosti i unutrašnjeg stava upadamo u opasnost da pružimo šuplje i cinično svjedočanstvo, da postanemo razlomak: u jednom se svjetlu predstavljamo drugima a u drugom pred sobom samima i pred Bogom, a tu nema pretvaranja i zamotavanja.²⁶ Da bismo mogli druge vjerodostojno i uspješno voditi prema duhovnoj zrelosti, moramo je i sami ostvarivati kroz česti susret s Kristom u sakramentu ispovijedi, koji pomaže rastu prema punini u Kristu.

3. Praktična pitanja

Jedno smo pitanje već prije dotakli, a odnosi se na sadržaj izraza »frequentier«. Odgovor je težak, jer u tom pogledu nemamo Božje ispovijedi, a crkveni dokumenti su oprezni. Za neke redovničke zajednice i sjemeništa bila je propisana nedjeljna ispovijed, a danas u mnogim redovničkim zajednicama postoji pravilo koje traži ispovijed svakih četrnaest dana. Neki svećenici preporučuju jednomjesečnu ispovijed, prigodom rekolekcija. Iskreno govoreći, na ovo se područje ne može tek tako primijeniti poznato načelo »što više, to bolje«, a opet nije dobro prepustiti stvar prigodnom osjećaju spontanosti ili promjenljivim izvanjskim okolnostima. Tko želi da mu ispovijed pomogne na putu napretka i duhovnog rasta u vjeri i ljubavi, mora ostati vjeran određenom ritmu učestalosti, utvrđenom na ozbiljnosti u zalaganju prema napretku.²⁷

Bolji bi kriterij bio stvarno čovjekovo stanje i njegovo osobno iskustvo, a samu učestalost treba uključiti u cjelinu duhovnog života bez matematičkog određivanja nekog kalendara. Možda bi najbolje bilo u praksi prihvatiti ritam liturgijske godine s njezinim blagdanima koji i osobi, tj. nama svećenicima i njezinom apostolskom djelovanju, daju vitalnost. Sama kvantitativna učestalost i redovitost primanja ispovijedi, makar se primala »digne et devote«, po sebi ne daje jamstva pravog asketskog i svećeničkog života.²⁸

Nadalje, muči nas pitanje *koristi i napretka* od česte ispovijedi. Iako se često ispovijedamo, ne vidimo stvarni napredak. U čemu je problem? Prije svega nismo pozvani ni sposobni mjeriti jesmo li i koliko smo napredovali. Gospodin je onaj koji sudi. Ne postoji neki termometar kojim se sa sigurnošću određuje stupanj duhovne (ne)zrelosti. Ako ipak očito primjećujemo da nam ispovijed nikako ne pomaže, onda možemo zaključiti da je u pitanju raskorak između ispovijedi i ostalih područja duhovnog života. Čestu ispovijed treba uključiti u cjelinu kršćanskog moralnog života: molitvu, bdjenje, ozbiljnost, duh vjere, suočenje s vlastitom egzistencijalnom situacijom. Zatim je važna i priprava, ne kroz nekoliko minuta neposredno prije ispovijedi ili na sam dan ispovijedi koje utrošimo za ispit savjesti. Kakve plodove možemo očekivati ako, kao neki naši »pobožni vjernici« koji »koriste priliku« kad idu na »pijac«, pristupamo ispovijedi kad obavimo sve druge poslove u gradu, s namjerom da dobijemo određene i da svoj teret grijeha i odgovornosti svalimo na ramena ispovjednika.

²⁶ A. HOUSSIAU, *La confession du prêtre*, u *Seminarium* 13(1973) 726.

²⁷ G. GATTI, *Formazione al ministero della confessione*, u *Seminarium* 13(1973) 758.

²⁸ K. RAHNER, *Serviteurs du Christ*, str. 244.

Konačno, možda se u svom životu zadovoljavamo malograđanskim mediokritetom kojemu više ništa ne treba. U ispovijedi moramo doživjeti žalosno iskustvo da bismo morali biti više nego što jesmo; ali moramo priznati, da to baš ne želimo ozbiljno, i da duhovna inercija ne sastoji toliko u slabosti koliko u nedostatku ljubavi. Tada ćemo iz dubine naše nemoci moliti: »Gospodine, priteci mi u pomoć, čak i onda, da budem iskren, kad smatram da mi nije potrebna tvoja pomoć. Toliko se bojim tvoje milosti i svega što bi ona mogla tražiti od mene, a ja baš nisam voljan dati!«. ²⁹ Tada ćemo tek moći probuditi kajanje koje će potaknuti ne samo naša djela nego našu osobu.

III. SVEĆENIK KAO ISPOVJEDNIK

Službu svećenika ispovjednika možemo promatrati s više gledišta. Mi smo izabrali samo neka.

1. Evangelizator

U sakramentu pokore svećenik je prije svega evangelizator.³⁰ Da čovjek grešnik doživi autentično obraćenje, treba čuti radosni navještaj događaja spasenja koji je Otac ostvario u Sinu. Prema Markovu Evanđelju početak i sinteza Isusova propovijedanja jest poziv na »metanoju«, bitno utemeljenu na Radosnoj vijesti dolaska Kraljevstva: »Ispunilo se vrijeme, blizu je kraljevstvo Božje. Obratite se i vjerujte u Radosnu vijest!« (Mk 1,14).

»Ispunilo se vrijeme«: Bog je u Kristu objavio milost i milosrđe čovjeku, kojemu je to poziv na obraćenje. Radost penitenta u određenoj mjeri ovisi i o Kristovu predstavniku, ispovjedniku, već prema tome naviješta li on doista Radosnu vijest u Isusovu duhu ili svodi sakramentat na inkviziciju. Sv. Alfonz u *Praxis confessarii* kaže da se srž dužnosti ispovjednika sastoji u prenošenju slike nebeskog Oca.³¹ Prvotni uvjet za onoga koji želi raditi na obraćenju ljudi jest vidljivo posjedovanje duboke i intimne radosti, jeke i svjedočanstva Radosne vijesti, prihvaćene u čistoći srca i doživljene u iskrenom prihvaćanju.³² Mrko lice i zlovolja ne pomažu radosnu naviještanju.

S tim u vezi treba reći da i sama pokornička liturgija mora dobiti pashalni, radosni karakter, a to vrijedi i za pokornički pastoral i praksu. Mračna mjesta u crkvi i neugodni zadah ispovjedaonica sve su drugo nego pogodno mjesto na kojem penitent može doživjeti potpuno vazmeno otajstvo.

²⁹ *Ondje*, str. 246.

³⁰ »Zapravo sakramenti se slave u povezanosti s navještajem Božje riječi te tako razvijaju vjeru i pomoću milosti je učvršćuju. Ne mogu se stoga sakramenti podcijeniti, jer pomoću njih riječ dosiže svoj puniji učinak... Stoviše, svećenici imaju izvršavati svoju službu tako da vjernici »primaju veoma često one sakramente koji su ustanovljeni za održavanje kršćanskog života« (SC 59). III SINODA BISKUPA, *Ministerijalno svećeništvo. Pravda u svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 35, Zagreb 1972., str. 19.

³¹ B. HAERING, *Die grosse Versöhnung*, Neue Perspektiven des Buss-sakramentes, Otto Müller Verlag, Salzburg 1970., str. 20.

³² G. GATTI, *nav. čl.*, str. 750.

2. Učitelj i odgojitelj

U sakramentu pokore Krist je učitelj novog, unutrašnjeg zakona milosti. Preko Crkve on ostvaruje stara proroštva: »Evo dolaze dani — riječ je Jahvina — kad ću s domom Izraelovim i s domom Judinim sklopiti Novi savez . . . Zakon ću svoj staviti u dušu njihovu i upisati u njihovo srce. I bit ću Bog njihov, a oni narod moj« (Jr 31, 31—33); »Ja ću im dati novo srce i nov ću duh udahnuti u njih« (Ez 11,19; 18,31; 36,26; 37,14). Za one koji sakramentu pokore pristupaju u smrtnom grijehu Isus je doista učitelj novog zakona, a čovjek postaje »novi čovjek«. A kad penitent dolazi u stanju milosti, po otkupiteljskom djelu Duha Svetoga Krist ga poučava kako će u trajnom obraćenju napredovati u zahvalnosti prema Bogu i sve tješnjem zajedništvu s braćom. Za dobrog kršćanina ovaj sakrament nije toliko određen za obraćenje od smrtnog grijeha koliko za trajni rast života.

Mi svećenici kao učitelji i odgojitelji moramo biti svjesni da je svaka ispovijed i za penitenta i za nas osobno »kairòs«, radosni događaj spasenja, a ne čas moralizma koji završava u minimalističkoj pouci o izvanjskom, pozitivnom zakonu: prilika da zloupotrijebimo pokornikovu nećmoć ili da održimo terapijski sat.

Ta služba učitelja i odgojitelja od nas, nadalje, traži da budemo pažljivi prema stupnjevitosti, susretljivoj i strpljivoj Božjoj pedagogiji. Ona nam daje i pravo i obvezu da penitencijalnoj praksi damo dinamičan karakter, temeljni zakon svakog dinamizma: zakon rasta. Od svakog moramo tražiti daljnje nastojanje, daljnji korak naprijed, ali polazeći od situacije u kojoj se nalazi pojedinac, prilagođujući mu se i pomažući mu da je svlada bez nasilja i trauma. Trebamo znati apelirati na konkretne energije dobra svakog penitenta, da prione uz vlastite uzvišenije poticaje i interese budeći ih i povećavajući.³³ Temeljni zakon trajnog napretka u moralnom i vjerskom životu zahtijeva trajno nastojanje sve dubljeg kajanja i sve čvršće i sveobuhvatnije odluke. Ali isti zakon ne dopušta da od drugih tražimo previše kad se brinemo o njihovu obraćenju ili moralnom napretku. Nerazborito bismo postupali kad bismo od tek obraćenoga tražili ono što se može tražiti od zreloga. To posebno vrijedi ako on živi u nezgodnim i teškim prilikama ili ako je i dalje prisiljen živjeti u raskršćanjenom ambijentu.³⁴ Da bismo svakome mogli pristupiti kako odgovara stupnju njegova rasta, potrebno je studirati psihologiju i pedagogiju ali ni one nisu čarobni štapić u rješavanju čovjekova jada. U svakom slučaju one su važna komponenta »Sakramentalnog dijaloga« u kojem penitent doživljava osobni susret s Bogom i Kristom.

Na žalost, zbog kojekakvih nasljeđa svoju službu odgojitelja obavljamo dosta neosobno: propovijedamo prisutnima u crkvi a da ih često i ne poznamo; dijelimo sakramente onima koji ih traže a da i ne znamo njihove potrebe. Katkada imamo utisak da smo slični onim činovnicima koji savršeno obavljaju svoj posao stojeći s druge strane šaltera, dok red anonimnih osoba prolazi ispred nas tražeći uslugu. Nije baš pogrešno reći da je i to jedan od uzroka frustracije koju doživljavaju mnogi svećenici u svojoj službi, a i motiv koji objašnjava zašto tolikim vjernicima,

³³ Ondje, str. 752.

³⁴ B. HAERING, *De conversione*, str. 62.

unatoč našim naporima, česta ispovijed ne koristi, a nekima je čak i na štetu. Navikli smo na apostolat s kriterijima mase i onda kad pred sobom imamo tek koju desetinu vjernika ili ih odrješujemo jednog po jednog. Nedostaje nam osobni pristup, tj. posebno djelo odgojitelja koji se pažljivo obraća svakoj osobi.³⁵

Stručnjaci za duhovnu teologiju tvrde da duhovni vođa i ispovjednik moraju postupno sebe učiniti suvišnim u odnosu na odgajnika ili penitenta, tako da on sam može preuzeti odgovornost u svome životu kad treba odlučivati. Istina, to se događa tek u izvanrednim slučajevima, jer je svakoj osobi — pripadala ili ne hijerarhijskim stupnjevima, nalazila se na početku duhovnog života ili dosegla najviša iskustva mistike — redovito potrebna pomoć.³⁶ Zapamtimo, uvijek ćemo biti potrebni onim vjernicima kojima nikada u cijeloj svojoj svećeničkoj i ispovjedničkoj praksi nismo pružili ništa više doli sadržaja knjižice »Biserje svetog Ante« ili »Kruh nebeski«. Oni će uvijek ostati »duhovna djeca«, koja neće doživjeti ugođaj duhovne zrelosti i punine u Kristu, a sav taj teret srušit će se na naša ramena.

3. Sudac

Krist nas u sakramentu pokore spašava svojim spasiteljskim sudom križa. Upravo na križu je on prihvatio teret naših grijeha i u tom križu mi iznosimo svoje grijehe pred milosrdni sud. Iako Tridentiskii koncil o ispovjedniku kaže: »ab ipso velut a iudice sententia pronuntiatur« (Sess. XIV, c. 6, DS 1685), sam Krist, naš pravi sudac u sakramentu pokore, oslobađa nas od grijeha.³⁷ Naravno, ova se sudačka vlast ispovjedniku pridijeva samo analoški u usporedbi s ljudskim sudištima. Dok oni izriču osudu nad krivcem, ispovjednik osuđuje grijeh, a nad pokornikom proglašava djelotvornu Božju riječ koja, odbacujući radikalnu grešnost čovjeka, ostvaruje spasenje. Svećenikov sud nad grijesima ovisi o djelotvornoj želji penitenta biti spašen: može se dogoditi da on iz tko zna kojih razloga nije uspio doseći konačnu odluku da napusti grijeh. Tada ćemo nad njim proglasiti odrješenje i mir »sub condicionem«. Ali u većini slučajeva sami ćemo mu nastojati pomoći da uvidi svoje stanje. Svakako, nije potrebno dramatizirati stvari, pa radilo se o ne znam kakvim grijesima.

Umjesto dramatiziranja korisnije bi bilo da mi interioriziramo i prisvojimo Božji stav prema grijehu i grešniku, da se poistovjetimo sa sudom koji trebamo proglasiti, sudom koji je djelo spasenja i otkupljenja, emanacijom pravednosti koja opravdava, kreativnom, susretljivom i milosrdnom ljubavlju objavljenom u Kristovu vazmenom otajstvu, koje beskrajno nadmašuje čovjekovu volju grijesiti.³⁸ Da bismo to uspjeli, potrebno je ne samo da upoznamo neistraživo bogatstvo Krista i tajne koja je od vijeka skrivena u Bogu (Ef 3,8) nego da iskusimo probleme i drame ljudskog života i da znamo uočiti beskrajna proturječja ljudske slobode i prihvatiti tajanstvene dubine ljudskog srca.

³⁵ A. MAZZILENI, *Il parroco educatore delle coscienze*, a AA. VV. *Aspetti della teologia del sacerdozio dopo il concilio*, Città Nuova Editrice, Roma 1974, str. 279—280.

³⁶ *Ondje*, str. 285.

³⁷ B. HAERING, *Die grosse Versöhnung*, str. 43—44.

³⁸ G. GATTI *nav. čl.* str. 751.

Tažo ozbiljno shvaćanje i obavljanje službe ispovjednika i nama će pomoći da se i sami češćim primanjem sakramenta pokore sve više suobličujemo s Kristom, Velikim Svećenikom.

ZUSAMMENFASSUNG

Das Buss sakrament hat durch die Geschichte einige Male seine Form geändert, sich der Zeit angepasst. Die Protagonisten dieser Änderungen waren gerade die Priester. Sie sind auch in der jetzigen Zeit dazu gerufen, als Beichtväter und Beichtkinder die Reform dieses Sakramentes im Geiste des zweiten vatikanischen Konzils durchzuführen. Für einen guten Erfolg dieser Reform sind gute Katechesen über den Wert und über die fundamentale Aspekte des christlichen moralischen Lebens unbedingt notwendig.

Nach den rechtgesetzlichen Vorschriften müssen die Priester sich öfters beichten. Daraus entstehen grosse Schwierigkeiten. Viele verneinen heute den Wert dieser Vorschrift und auch den Wert der häufigen Beichte. Das zweite vatikanische Konzil hat das häufige Beichten den Priestern und den Priesterkandidaten sehr empfohlen. Das öftere Beichten hilft dem inneren geistlichen Leben und auch der Pastoraltätigkeit. Die priesterliche Beichttätigkeit ist vielseitig und verschieden. Der Priester ist auch im Beichtstuhl Evangelisator, der die Gute Nachricht vom baldigen Reich-Gottes-Kommen weiter gibt.